

Soovitus tehnika- ja kutsehariduse ja -õppe kohta

13. november 2015

Preambul

ÜRO Hariduse, Teaduse ja Kultuuri Organisatsiooni (UNESCO) peakonverents, kogunenud oma 38. istungjärgul 3.–18. novembrini 2015. aastal Pariisis,

pidades silmas inimõiguste ülddeklaratsiooni (1948) artiklites 23 ja 26 ning majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste rahvusvahelise paketi (1966) artikli 6 punktis 2 ja artiklis 13 sätestatud põhimõtteid, mis tagavad kõigile õiguse tööle ja haridusele, ning põhimõtteid, mis on sätestatud haridusliku diskrimineerimise tõkestamise konventsioonis (1960), konventsioonis naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta (1979), tehnika- ja kutsehariduse konventsioonis (1989), laste õiguste konventsioonis (1989) ja puuetega inimeste õiguste konventsioonis (2006),

olles teadlik, et tehnika- ja kutseharidust ja -õpet peetakse osaks nii üldisest õigusest haridusele kui ka õigusest tööle,

tunnistades, et tehnika- ja kutseharidus ja -õpe aitavad täita „eesmärki edendada üksikisikute ja ühiskonna kui terviku arengut“, nagu see on sätestatud tehnika- ja kutsehariduse konventsioonis (1989),

pidades silmas UNESCO vastuvõetud soovitude sätteid, esmajoones soovitud haridusliku diskrimineerimise tõkestamise kohta (1960), soovitud õpetajate staatuse kohta (1966), soovitud rahvusvahelist üksteisemõistmist, koostööd ja rahu edendava hariduse ning inimõigusi ja põhivabadusi käsitleva hariduse kohta (1974), soovitud kõrgkooliõpingute ja kõrgharidustunnistuste tunnustamise kohta (1993), soovitud kõrgharidusega õppepersonali staatuse kohta (1997) ning soovitud täiskasvanuõppe ja -hariduse kohta (2015),

pidades silmas ka Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni (ILO) vastuvõetud asjakohaseid õigusakte, sh 1975. aasta konventsioon kutsenõustamise ja kutseõppe kohta inimressursside arendamisel (nr 142) ning 2004. aasta soovitus inimressursside arendamise kohta: haridus, koolitus ja elukestev õpe (nr 195),

viidates 2011. aasta rahvusvahelisele ühtsele hariduse liigitusele,

tunnistades, et tehnika- ja kutseharidus ja -õpe aitavad edendada inimõiguste mõistmist ja austamist; kaasamist ja võrdsust; soolist võrdõiguslikkust ja kultuurilist mitmekesisust; ning suurendavad huvi elukestva õppe ja üksteisega koos elama õppimise vastu, aga ka suutlikkust nendeks – mis kõik on vajalikud ühiskonna- ja majanduselus osalemiseks ning püsiva rahu, kodanikuvastutuse ja kestliku arengu saavutamiseks,

arvestades tehnika- ja kutsehariduse ja -õppe suurt osatähtsust kestliku arengu tegevuskavas kuni aastani 2030, mis võeti vastu ÜRO kestva arengu tippkohtumisel (New York, september 2015), ning **lähtudes** rahvusvahelise üldsuse tugevast soovist edendada jätkusuutlikku ja kaasavat majanduskasvu, sotsiaalset arengut ja kõigile kasu toovat keskkonnakaitset ning kaotada vaesus ja nälg,

arvestades Incheoni deklaratsiooniga „Haridus 2030: kaasav ja võrdselt kättesaadav kvaliteetne haridus ja elukestev õpe kõigile“ ja „Haridus 2030: tegevusraamistik“,

pidades silmas Bonni deklaratsiooni „Haridus, mis edendab töötamist, kodanikuvastutust ja jätkusuutlikkust“ (2004) soovitusi, tehnika- ja kutsehariduse ja -õppe kolmanda rahvusvahelise kongressi „Tehnika- ja kutsehariduse ja -õppe edendamine: elus ja töös vajalike oskuste arendamine“ ehk Shanghai konsensuse (2012) soovitusi ning Aichi-Nagoya deklaratsiooni kestlikku arengut edendava hariduse kohta (2014),

olles otsustanud resolutsiooniga 37 C/17, et 2001. aasta muudetud soovitusel tehnika- ja kutsehariduse kohta tuleb teha parandusi, et see kajastaks uusi suundumusi ja probleeme tehnika- ja kutsehariduse ja -õppe valdkonnas,

arvestades, et see soovitus sätestab üldised põhimõtted, eesmärgid ja juhised, mida iga liikmesriik peaks järgima muutlikus maailmas vastavalt oma sotsiaalmajanduslikele oludele, juhtimisstruktuurile ja olemasolevatele vahenditele, lähtudes seejuures ka eesmärgist edendada, laiendada ja parandada tehnika- ja kutseharidust ja -õpet riiklikul, piirkondlikul ja rahvusvahelisel tasandil, ning

olles tutvunud dokumendiga 38 C/32 ja selle lisas toodud tehnika- ja kutseharidust ja -õpet käsitleva soovitusel eelnõuga,

1. võtab 13. novembril 2015 vastu tehnika- ja kutseharidust ja -õpet käsitleva soovitusel, mis asendab 2001. aasta muudetud soovitusel tehnika- ja kutsehariduse kohta;
2. soovib liikmesriikidel järgmiste sätete kohaldamiseks võtta vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid kooskõlas iga riigi põhiseadusliku tava ja juhtimisstruktuuriga, et kehtestada oma territooriumil selles soovitusel sätestatud põhimõtted;
3. soovib samuti teha liikmesriikidel see soovitus teatavaks tehnika- ja kutsehariduse ja -õppe eest vastutavatele ametiasutustele ja organitele ning teistele tehnika- ja kutsehariduse ja -õppega seotud sidusrühmadele;
4. soovib täiendavalt liikmesriikidel anda peakonverentsile viimase määratud tähtaegadel ja viisil aru meetmete kohta, mida nad on võtnud selle soovitusel rakendamiseks.

I. KOHALDAMISALA

1. Selles soovitusel tähendab „tehnika- ja kutseharidus ja -õpe“ haridust, õpet ja oskuste arendamist seoses mitmesuguste erialade, tootmis- ja teenindusvaldkondade ning elatise teenimise viisidega.
2. Osana elukestvast õppes võib tehnika- ja kutseharidust ja -õpet anda teise taseme, teise taseme järgse või kolmanda taseme haridusena. See hõlmab tööpõhist õpet ja täiendõpet, aga ka ametialast arengut, mille tulemusena võidakse omandada kutsekvalifikatsioon. Samuti hõlmab tehnika- ja kutseharidus ja -õppe mitmesuguseid, riiklikele ja kohalikele oludele kohandatud võimalusi oskusi arendada. Tehnika- ja kutsehariduse ja -õppe juurde kuuluvad lahutamatu õpioskuste omandamine ning kirja- ja arvutusoskuse, valdkonnaüleste oskuste ning kodanikuoskuste arendamine.

3. Selle soovitusete sätete kohaldamine sõltub konkreetsetes riigis valitsevatest oludest ning selle riigi juhtimisstruktuurist ja põhiseaduslikest õigusnormidest.

II. PÕHISUUND JA EESMÄRGID

Põhisuund

4. Tehnika- ja kutseharidus ja -õpe edendavad kestlikku arengut, suurendades inimeste, organisatsioonide, ettevõtete ja kogukondade tegutsemisvõimalusi, ning soodustavad tööhõivet, inimväärset tööd ja elukestvat õpet, et toetada kaasavat ja jätkusuutlikku majanduskasvu ja konkurentsivõimet, sotsiaalset võrdsust ja keskkonnahoidlikkust.

Eesmärgid

5. Suurendada inimeste tegutsemisvõimalusi ning soodustada tööhõivet, inimväärset tööd ja elukestvat õpet. Tehnika- ja kutseharidus ja -õpe aitavad inimestel omandada tööhõivet, karjääri, elatise teenimist ja elukestvat õpet toetavaid teadmisi, oskusi ja pädevusi. Tehnika- ja kutseharidus ja -õpe aitavad inimestel sujuvamalt siirduda hariduse omandamiselt töömaailma, ühendada õppimist ja töötamist, säilitada oma tööalane konkurentsivõime, teha teadlikke valikuid ja teha teoks oma püüdlused. Tehnika- ja kutseharidus ja -õpe suurendavad sotsiaalset sidusust, tagades inimestele juurdepääsu tööturule, elatise teenimise viisidele ja elukestva õppe võimalustele.

6. Edendada kaasavat ja jätkusuutlikku majanduskasvu. Tehnika- ja kutseharidus ja -õpe edendavad organisatsioonide tõhusust, ettevõtete konkurentsivõimet ja kogukondade arengut. Tehnika- ja kutseharidus ja -õpe on orienteeritud tööturule. Selles valdkonnas püütakse ette näha muudatusi töö laadis ja korralduses – sh uute tööstusharude ja erialade esilekerkimine ning edusammud teaduses ja tehnoloogias – ning hõlbustada nende toimumist. Tehnika- ja kutseharidus ja -õpe toetavad ettevõtluse edendamise toel füüsilisest isikust ettevõtjaks olemist ja ettevõtete kasvu.

7. Edendada sotsiaalset võrdsust. Tehnika- ja kutseharidus ja -õpe aitavad tagada võrdseid õpivõimalusi ja sotsiaalmajanduslikke tulemusi, sh soolist võrdõiguslikkust. Tehnika- ja kutseharidus ja -õpe pakuvad atraktiivseid ja praktilisi õpivõimalusi kõigile, olenemata nende sotsiaalsest, majanduslikust ja kultuurilisest taustast. Tehnika- ja kutseharidus ja -õpe on kaasavad ning neis valdkondades ei sallita ükskõik mis kujul diskrimineerimist. Tehnika- ja kutseharidus ja -õpe aitavad omandada teadmisi, oskusi ja pädevusi, mis edendavad kodanikuvastutust ja demokraatlikku osalust.

8. Edendada keskkonnahoidlikkust. Tehnika- ja kutsehariduses ja -õppes on tähtis osa põhimõtetele, mis edendavad keskkonnahoidlikkust ja vastutustundlikkust keskkonna suhtes, et toetada säästvaid tarbimis- ja tootmisviise, annab see muuhulgas kriitilise ülevaate inimühiskonna ja keskkonna seostest. Tehnika- ja kutseharidus ja -õpe aitavad omandada teadmisi, oskusi ja pädevusi, mida on tarvis keskkonnahoidlikel tegevusaladel ning keskkonnahoidlikus majanduses ja ühiskonnas. Tehnika- ja kutseharidus ja -õpe aitavad jõuda uuendusteni ja töötada välja vajalikke tehnoloogialahendusi, mille abil kliimamuutustega tegeleda ja keskkonna terviklikkust säilitada.

III. TEGEVUSVALDKONNAD JA JUHTIMINE

Tegevuspõhimõtete väljatöötamine

9. Liikmesriigid peaksid lähtuvalt oma eripärastest oludest, juhtimisstruktuuridest ja põhiseaduslikest õigusnormidest koostama tehnika- ja kutsehariduse ja -õppe jaoks tegevuspõhimõtted, mis käsitlevad mitmesuguseid poliitikavaldkondi, sh haridus, tööhõive ja riigi strateegilised eesmärgid, esmajoones eesmärgid majandus-, sotsiaal- ja keskkonnavaldkonnas.

10. Liikmesriigid peaksid suunama, tunnustama ja edendama tehnika- ja kutseharidust ja -õpet igasugusel kujul ja eri tingimustes elukestva õppe üldraamistiku toel, mis on orienteeritud sellele, et aidata kõigil noortel ja täiskasvanutel omandada töös ja elus vajalikke teadmisi, oskusi ja pädevusi, ning tööturul ja sotsiaalvaldkonnas paremate tulemuste saavutamisele.

11. Liikmesriigid peaksid parandama tehnika- ja kutsehariduse ja -õppe mainet ja suurendama selle atraktiivsust õppijate, perede ja kõigi teiste sidusrühmade seas ning teavitama neid võimalustest, mis avanevad karjääri edendamiseks, tööks, elukestvaks õppeks ja eneseteostuseks. Liikmesriigid peaksid vastavalt oma oludele tegelema mitmetahuliste probleemidega, mis vähendavad tehnika- ja kutsehariduse ja -õppe atraktiivsust, ning edendama sellekohaste meetmete võtmist, näiteks parandama haridusteede ja -programmide läbitavust ja mitmekesisust, looma stiimuleid ning täiustama pakutavat teavet ja nõustamist.

12. Liikmesriigid, kes laiendavad vastavalt oma haridus- ja õppesüsteemidele ja -asutustele tehnika- ja kutseharidust ja -õpet teise taseme, teise taseme järgse või kolmanda taseme haridusena, peaksid tagama, et tööturu sidusrühmade kaasamiseks on olemas institutsiooniline raamistik, et kvalifikatsioonid ja õppekavad töötatakse välja koostöös asjakohaste sidusrühmadega ning et on tagatud programmide ja kutsequalifikatsioonide läbipaistvus ja kõrge tase.

13. Liikmesriigid peaksid soodustama liikumist teise taseme, teise taseme järgse või kolmanda taseme haridusteede vahel ja looma selleks vajalikke võimalusi, sh paindlik vastuvõtukord ja nõustamine, ainepunktide kogumine ja ülekandmine, üleminekuprogrammid ja vastavuskavad, mida tunnustavad ja akrediteerivad asjakohased asutused. Tehnika- ja kutseharidust ja -õpet andvad asutused ja muud õppe- ja haridusasutused peaksid tegema nende meetmete võtmisel koostööd.

14. Liikmesriigid peaksid lähtuvalt oma eripärastest oludest, juhtimisstruktuuridest ja põhiseaduslikest õigusnormidest toetama täiendõpet ja ametialast arengut, suurendades ja soodustades täiskasvanud õppijate juurdepääsu, muuhulgas ergutades ettevõtteid, iseäranis väikseid ja keskmise suurusega ettevõtteid investeerima oma töötajatesse.

Juhtimine ja reguleeriv raamistik

15. Kuna esmane vastutus riikliku poliitika eest lasub liikmesriikidel, peaksid need kaaluma regulatiivse raamistiku väljatöötamist tehnika- ja kutsehariduse ja -õppe jaoks või sellise raamistiku tugevdamist, et määrata kindlaks avaliku ja erasektori osaliste ülesanded, õigused, kohustused ja vastutusvaldkonnad ning ergutada sidusrühmade osalust ja koostööd.

16. Liikmesriigid peaksid soodustama ministriumidevahelist kooskõlastamist ning tugevdama tehnilist, haldus- ja institutsioonilist suutlikkust tehnika- ja kutseharidust ja -õpet juhtida, hallata ja rahastada.

17. Liikmesriigid peaksid lähtuvalt oma juhtimisstruktuuridest kaaluma juhtimismudelite väljatöötamist tehnika- ja kutseharidust ja -õpet andvate asutuste jaoks või selliste mudelite tugevdamist, kaasates kohalikke sidusrühmi ja tehes vajaduse korral tööpõhise õppe toetamiseks koostööd ettevõtteid koondavate ühendustega.

Ühiskondlik dialoog, erasektor ja teiste sidusrühmade kaasamine

18. Liikmesriigid peaksid asjakohasel moel soodustama ühiskondlike koostööpartnerite osalust tehnika- ja kutsehariduses ja -õppes vastavalt tööturu-, haridus- ja õppevaldkonnas ning muudes valdkondades kehtivatele õigusnormidele.

19. Erasektori suurem osalus tehnika- ja kutsehariduses ja -õppes peaks rajanema sellistele kesksetele põhimõtetele nagu vastavus riiklikule poliitikale, ühiskondliku dialoogi toetamine, vastutus, aruandekohustus ja tõhusus. Erasektori kaasamisel peaks tehnika- ja kutsehariduse ja -õppe tegevuspõhimõtetes arvestama selle valdkonna mitmekesise olemusega, sh kõigis majandusharudes tegutsevate suurte, keskmise suuruse, väike-, mikro- ja pereettevõtetega.

20. Tegevuspõhimõtete väljatöötamise ja juhtimise hõlbustamiseks peaksid liikmesriigid ka asjakohasel moel kaasama teisi sidusrühmi, sh valitsusväliseid organisatsioone, ning õppijate, tehnika- ja kutsehariduse ja -õppe pakkujate, töötajate, lapsevanemate, noorte, kogukonnajuhtide, põlisrahvaste ja teiste esindajaid.

Rahastamine

21. Liikmesriigid peaksid võtma meetmeid, et rahastusallikaid mitmekesistada ja kõiki sidusrühmi erisuguste koostööalgatuste, sh avaliku ja erasektori partnerluse toel kaasata. Mitmekesistamiseks peaks kaaluma ettevõtete, kohalike ametiasutuste ja üksikisikute kaasamist, pidades seejuures lugu sellistest põhiväärtustest nagu võrdsus ja kaasatus. Lisaks olemasolevatele riiklikele rahastusraamistikele võib uurida uuenduslikke rahastusmehhanisme, nt partnerlused ja kulude jagamine, maksusoodustused ja laenud, et suurendada tõhusust ja aruandekohustust ning nõudlust tehnika- ja kutsehariduse ja -õppe järele.

22. Peaks looma stiimuleid ja aruandemehhanisme, mille eesmärk on suurendada teadlikkust, kasvatada mitmesuguste osaliste investeeringuid tehnika- ja kutseharidusse ja -õppesse ning minna tavapäraselt sisendipõhistelt mudelitelt vahendite eraldamise ja kasutamise kohta üle tulemuspõhistele rahastusmudelitele.

23. Tehnika- ja kutseharidust ja -õpet andvate asutuste, sh teise taseme, teise taseme järgsete või kolmanda taseme asutuste tegevus, sh nende taristu, sisseseade ja korrashoid, peaksid olema rahastatud piisaval määral. Tehnika- ja kutseharidust ja -õpet andvad asutused peaksid oma tegevuses ja finantsküsimumustes olema vajalikul määral iseseisvad, et nad saaksid joonduda kohalike olude järgi, luua uusi partnerlusi tehnika- ja kutsehariduse ja -õppe programmide kvaliteedi ja asjakohasuse parandamiseks ning toota tulu.

Võrdsus ja ligipääsetavus

24. Liikmesriigid peaksid võtma meetmeid, tagamaks, et kõigil noortel ja täiskasvanutel on võrdsed võimalused õppida ja areneda ning oma teadmisi, oskusi ja pädevusi süvendada, edendades ja

laiendades tehnika- ja kutsehariduse ja -õppe kõiki vorme, et vastata väga mitmesugustele õpi- ja koolitusvajadustele. Sõltuvalt oludest peaks ühe võimalusena ligipääsetavuse ja osaluse suurendamiseks kaaluma info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutamist.

25. Liikmesriigid peaksid vastavalt oma juhtimisstruktuuridele tagama kõigile kvaliteetse põhihariduse ning pöörama tähelepanu koolikohustust mitte täitvate noorte ja vähese kvalifikatsiooniga täiskasvanute vajadustele, arendades nende kirja- ja arvutusoskust ning valdkonnaüleseid oskusi, et luua eeldused mõtestatud osalemiseks tehnika- ja kutsehariduses ja -õppes. Hariduse ja teiste valdkondade sidusrühmad peaksid looma tingimused, mille puhul tehnika- ja kutseharidus ja -õppe on kõigile kättesaadavad ja ligipääsetavad.

26. Peaks võtma meetmeid, et diskrimineerimise kõiki vorme, sh soolist diskrimineerimist, vältida. Liikmesriigid peaksid edendama tehnika- ja kutsehariduses ja -õppes meeste ja naiste võrdset juurdepääsu ja osalust. Kõik tehnika- ja kutsehariduse ja -õppe asutused, programmid, õppekavad ja materjalid ning igasugune tööpõhine õpe peaks aitama soolist võrdsuslikkust saavutada ning neis peaks vältima soopõhiseid ja muud laadi stereotüüpe. Liikmesriigid peaksid võtma kasutusele uuenduslikke mehhanisme, et võrdsust ja ligipääsetavust edendada, nt rahalised stiimulid, millega vastuvõtumenetlusi mõjutada.

27. Liikmesriigid peaksid tegema tehnika- ja kutsehariduse ja -õppe paremini ligipääsetavaks kõigile ebasoodsas ja kaitsetus olukorras rühmadele, sh kõrvaliste ja maapiirkondade marginaliseerunud elanikud, pakkudes sihipärast abi, et vähendada kulukust ja kõrvaldada muud takistused. Lähtuvalt riigi siseoludest peaksid liikmesriigid pöörama tähelepanu puuetega õppijatele, põlisrahvastele, rändrahvastele, etnilistele vähemustele, sotsiaalselt tõrjutud rühmadele, rändajatele, pagulastele, kodakondsuseta isikutele ja konfliktis või loodusõnnetuses kannatada saanud elanikele, aga ka töötutele ja kaitsetus olukorras töötajatele.

IV. KVALITEET JA ASJAKOHASUS

Õppeprotsess

28. Liikmesriigid peaksid lähtuvalt oma eripärastest oludest, juhtimisstruktuuridest ja põhiseaduslikest õigusnormidest toetama eri õpivõimalusi, ükskõik kas õpitakse avaliku või erasektori tehnika- ja kutsehariduse ja -õppe asutustes, töökohal, kodus või muudes tingimustes. Peaks toetama informaalset õppimist, toimuagu see siis iseseisva, vastastikuse või sotsiaalse õppe vormis, ning kui kohane, peaks selle muutma nähtavaks tunnustamis- ja valideerimismehhanismide abil.

29. Lisaks erialastele teadmistele, oskustele ja pädevustele peaks õppeprotsess tuginema ka alusoskustele ning süvendama arusaamist ühiskonna teaduslikest, tehnoloogilistest, sotsiaalsetest, kultuurilistest, keskkonnaalastest, majanduslikest ja muudest aspektidest. Tehnika- ja kutseharidus ja -õppe peaks olema terviklik ning arendama valdkonnaüleseid ja ettevõtlusoskusi, aga ka töötervishoidu ja -ohutust, kultuurilist arengut, kodanikuvastutust ja kestlikku arengut edendavaid oskusi ning tagama paremad teadmised töötajate õigustest.

30. Peaks edendama tööpõhise õppe mitmesuguseid vorme, sh täiendus- ja õpipõhise ning lühi- ja pikaajaline praktika. Peaks parandama tööpõhise õppe kvaliteeti ning vajaduse korral täiendama seda õppega õppeasutuses või muude õppevormidega.

31. Riiklik poliitika peaks ühiskondliku dialoogi ning avaliku ja erasektori partnerluse toel soodustama ja toetama kvaliteetset õpipoisiõpet, mis hõlmab õpet haridusasutuses ja tööpõhist õpet, et aidata noortel arendada oma teadmisi, oskusi ja pädevusi ning omandada töökogemust.

32. Mitteametlikus majanduses peaks edendama tehnika- ja kutseharidust ja -õpet, sh väike-, mikro- ja pereettevõtetes antava kvaliteetse ja traditsioonilise õpipoisiõppe toel, kaasates sellesse sidusrühmi maa- ja linnapiirkonnas.

33. Tehnika- ja kutsehariduses ja -õppes peaks täiel määral kasutama ära info- ja kommunikatsioonitehnoloogia võimalusi. Samuti peaks kasutama internetti, mobiilsidetehnoloogiat ja sotsiaalmeediat, et edendada kaug- ja veebiõpet, sh kombineeritud õppemudelite ning avatud õppematerjalide koostamise ja kasutamise toel.

34. Tuleb kehtestada tõhusad ja asjakohased hindamissüsteemid, mis võimaldavad koguda ja kasutada teavet õppijate tulemuste kohta. Õpi- ja õpetamisprotsessi hindamises, sh kujundavas hindamises, peaksid osalema kõik sidusrühmad, esmajoones õpetajad ja koolitajad, asjassepuutuvate erialavaldkondade esindajad, juhendajad ja õppijad. Õppijate üldise tulemuslikkuse hindamiseks peaks kasutama mitmekesiseid hindamismeetodeid, sh vastastikust ja enesehindamist, kui see on asjakohane.

Tehnika- ja kutsehariduse ja -õppe valdkonna töötajad

35. Peaks töötama välja tegevuspõhimõtted ja -raamistikud, tagamaks, et tehnika- ja kutsehariduse ja -õppe valdkonnas on olemas kvalifitseeritud töötajad, sh õpetajad, juhendajad, koolitajad, juhid, haldusspetsialistid, (kutse)nõustajad jt.

36. Kehtivad õpetajate staatust käsitleva soovitusel (1966) sätted, iseäranis need, mis on seotud ettevalmistusega õpetajatööks, õpetajate täiendkoolitusega, õpetajate õiguste ja kohustustega, tulemusliku õpetamise ja õppimise tingimustega ning õpetajate palkade ja sotsiaalkindlustusega. Samuti kehtivad kõrgharidusega õppepersonali staatust käsitleva soovitusel (1997) sätted.

37. Arvestades tööpõhise õppe ning tehnika- ja kutsehariduse ja -õppe kasvava osatähtsusega muudes õppevormides, sh kogukondlik ning kaug- ja veebiõpe, tuleb liikmesriikidel süstemaatilisemalt toetada ja tunnustada koolitajate, nõustajate ja teiste tugitöötajate üha suuremat rolli ja õppimisvajadust, kaaludes nende staatuse, töölevõtmise ja ametialase arenguga seotud tegevuspõhimõtete ja -raamistike väljatöötamist või tugevdamist. Tehnika- ja kutsehariduse ja -õppe valdkonna töötajatele peaksid olema tagatud inimväärsed töötingimused ja piisav töötasu ning võimalused karjääriredelil edenemiseks ja ametialaseks arenguks.

38. Töötajatel, kes annavad tehnika- ja kutseharidust ja -õpet haridus- ja õppeasutustes või töökohal, peaks olema võimalik viia tehnika- ja kutseharidus ja -õpe vastavusse majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste olude ja keskkonnatingimustega, mis valitsevad kohalikes kogukondades, mille huvides nad tegutsevad, ning anda oma panus tehnika- ja kutsehariduse ja -õppe edendamisse ja laiendamisse. Esmajoones vajavad tehnika- ja kutsehariduse ja -õppe valdkonna töötajad esmast väljaõpet, aga ka täiendõpet ja võimalusi ametialaseks arenguks, sh töökogemus ettevõtetes, ning tuge, mis võimaldab neil analüüsida oma tegevust ja kohaneda muutustega. Tehnika- ja kutsehariduse ja -õppe valdkonna töötajate esmane ja järjepidev koolitamine, mis toetab nende ametialast arengut, peaks hõlmama ka väljaõpet nõustamise ja soolise võrdõiguslikkuse vallas.

Kvalifikatsioonisüsteemid ja haridusteed

39. Koostöös sidusrühmadega tuleb luua selgesõnalised ja tulemuspõhised kvalifikatsiooniraamistikud või -süsteemid, mille aluseks on õpitulemused ja kindlaksmääratud vajadused, sh kutsestandardid, ning mis on seotud kehtestatud normidega.
40. Samuti peaks kehtestama tegevuspõhimõtetest lähtuvad või regulatiivsed mehhanismid, mis toetavad horisontaalset ja vertikaalset edenemist ning mille hulka kuuluvad paindlik haridustee, moodulõpe, eelneva haridustee tunnustamine ning ainepunktide kogumine ja ülekandmine. Iseäranis peaks ergutama vähese kvalifikatsiooniga ja ilma kvalifikatsioonita inimesi saama mõne kutsetunnistuse, mis annab neile võimaluse jätkata õpinguid ja leida inimväärne töö.
41. Peaks toetama süsteeme informaalsetes või formaalsetes õppes omandatud teadmiste, oskuste ja pädevuste tunnustamiseks, valideerimiseks ja akrediteerimiseks ning kui see on asjakohane, peaks neisse olema kaasatud kolm osapoolt: töötajate esindajad, tööandjate esindajad ja ametiasutused. Koostöös asjakohaste sidusrühmadega peaks kehtestama usaldusväärse ja kõrgel tasemel hindamis- ja sertifitseerimiskorra.
42. Liikmesriigid peaksid seoses õppijate ja töötajate liikuvusega edendama kvalifikatsioonide vastastikust tunnustamist riiklikul, piirkondlikul ja rahvusvahelisel tasandil.

Kvaliteet ja selle tagamine

43. Liikmesriigid peaksid lähtuvalt oma eripärastest oludest, juhtimisstruktuuridest ja põhiseaduslikest õigusnormidest edendama kvaliteetset tehnika- ja kutseharidust ja -õpet. Erilist tähelepanu tuleks pöörata sellele, kuidas arendada kvaliteedi parandamise suutlikkust.
44. Liikmesriigid peaksid tehnika- ja kutsehariduse ja -õppe jaoks looma kvaliteedi tagamise süsteemi, milles osalevad kõik asjassepuutuvad sidusrühmad. Kvaliteedi tagamise süsteem peaks hõlmama selgeid ja mõõdetavaid eesmärke ja norme, rakendusjuhiseid, tagasisidemehhanisme ja kõigile kättesaadavaid hindamistulemusi. Kvaliteedi tagamiseks peaks kasutama nii välishinnanguid kui ka enesehindamist, mille mõlema toel saab pidevalt jälgida ja parandada süsteemi tulemuslikkust ja väljundeid.
45. Liikmesriigid peaksid püüdma parandada tehnika- ja kutseharidust ja -õpet andvate asutuste juhtimist ja haldamist. Tehnika- ja kutsehariduse ja -õppe kvaliteedis ja selle tagamises peaks olema oma osa kõigil haridus- ja õppeasutuse töötajatel ning teistel asjassepuutuvatel sidusrühmadel.
46. Liikmesriigid peaksid vastavalt oma põhiseaduslikele õigusnormidele looma kohase õigusraamistiku tehnika- ja kutseharidust ja -õpet andvate eraasutuste reguleerimiseks, registreerimiseks ja nende järelevalve tagamiseks, et kaitsta esmajoones õppijate huve.

Asjakohasus tööturul ja töömaailmas

47. Liikmesriigid peaksid lähtuvalt oma eripärastest oludest, juhtimisstruktuuridest ja põhiseaduslikest õigusnormidest toetama ja hõlbustama siirdumist hariduse omandamiselt töömaailma, palgatööle ja/või tööle füüsilisest isikust ettevõtjana. Peaks tugevdama tehnika- ja

kutseharidust ja -õpet andvate asutuste sidemeid tööhõiveametite ja tööandjatega ning tuleks toetada ettevõtlust ja uute ettevõtete loomist, näiteks lisades selleks õppekavasse ettevõtlusoskusi arendavaid aineid, korraldades õppetööväliseid tegevusi ning luues koos ettevõtete ja tehnoloogiasirde keskustega äriinkubaatoreid ja -partnerlusi.

48. Liikmesriigid peaksid looma tehnika- ja kutsehariduse ja -õpet ning tööturгу kajastavaid infosüsteeme, kasutades selleks avatud andmeid, kui see on asjakohane, ning suurendama asutuste suutlikkust, et tagada tehnika- ja kutsehariduse ja -õppe vastavus töömaailma ning riikliku, piirkondliku ja rahvusvahelise tasandi praegustele ja muutuvatele vajadustele, sh neile, mis kaasnevad üleminekuga keskkonnahoidlikele tegevusaladele ning keskkonnahoidlikule majandus- ja ühiskonnakorraldusele.

49. Vajalike oskuste kindlaksmääramiseks ja prognoosimiseks võib kasutada avaliku ja erasektori partnerlusi, näiteks tuleviku-uuringuid, vaatluskeskusi ja valdkondlike oskuste nõukogusid. Samuti aitab andmete kogumine, muutuvate olude analüüsimine ning rakendamise ja tulemuste süstemaatiline jälgimine ja hindamine teha teadlikumaid otsuseid, et parandada tehnika- ja kutsehariduse ja -õppe asjakohasust.

Teabe- ja nõustamisteenused

50. Liikmesriigid peaksid koostöös asjakohaste sidusrühmadega aitama avaliku ja erasektori teabe- ja nõustamisteenuseid luua ja reguleerida, et pakkuda ajakohast ja usaldusväärset tuge seoses hariduse, täiendõppe ja ametialase arenguga ning seoses töövõimalustega riiklikul, piirkondlikul ja rahvusvahelisel tasandil.

51. Teavet ja nõustamist peaks pakkuma järjepidevalt ning nende eesmärk peaks olema aidata kõigil inimestel jõuda laiahaardelisema ja mitmekülgsema karjääri ja tööeluni, keskendudes seejuures igakülgsetele võrdsete võimalustele, sh soolise võrdõiguslikkuse tagamisele, et võidelda sotsiaalse ebavõrdsusega hariduses, töömaailmas ja ühiskonnas laiemalt.

52. Teabe- ja nõustamisteenused peaksid olema õppijatele abiks otsuste tegemisel ning seda tänu info- ja kommunikatsioonitehnoloogiale, sh mobiilsidetehnoloogiale, sotsiaalvõrgustikele ning multimeediaplatformidele ja -vahenditele.

V. JÄRELEVALVE JA HINDAMINE

53. Liikmesriigid peaksid lähtuvalt oma eripärastest oludest, juhtimisstruktuuridest ja põhiseaduslikest õigusnormidest hindama tehnika- ja kutsehariduse ja -õppe valdkonna tegevuspõhimõtteid ja programme. Hindamine võib hõlmata tehnika- ja kutsehariduse ja -õppe valdkonna tegevuspõhimõtete ja programmide mõju- ja tulemusuuringuid ning tehnika- ja kutsehariduse ja -õppe kulude ja tulude analüüsi erinevate avaliku ja erasektori osaliste, sh üksikisikute, ettevõtete ja kogukondade seisukohalt.

54. Tehnika- ja kutsehariduse ja -õppe valdkonna tegevuspõhimõtete tõhususe ja tulemuslikkuse mõõtmiseks peaks kokkulepitud normide, esmatähtsate valdkondade ja eesmärkide (sh konkreetsete eesmärgid ebasoodsas ja kaitsetus olukorras olevate rühmade kohta) alusel töötama välja sobivad abivahendid ja näitajad. See võib hõlmata näiteks avaliku ja erasektori asutuste, teenusepakkujate ja programmide hindamist, sh enesehindamist, aga ka õppe läbinute edasisele käekäigule keskenduvaid

uuringuid ja teatud näitajate väljatöötamist, näiteks õppe kättesaadavuse, õppe läbimise ja selle läbinute tööstaatuses kohta. Andmete kogumine ja töötlemine peaks toimuma vastavalt andmekaitsemäärustele.

55. Tuleks tugevdada asutuste suutlikkust andmeid koguda ning järelevalve- ja hindamismeetmete abil kogutud teavet kasutada, et teha tehnika- ja kutsehariduse ja -õppe strateegiate, programmide, standardite ja õppekavade kohta teadlikumaid otsuseid või kohendada õppemeetodeid. Muuhulgas tuleks parandada sidusust riiklikul tasandil tehnika- ja kutsehariduse ja -õppe kohta kogutavate andmete ning rahvusvaheliste standardite ja algatuste vahel.

56. Tehnika- ja kutsehariduse ja -õppe järelevalve ja hindamine peaks tagama asjakohaste sidusrühmade igakülgse osaluse eesmärgiga parandada õppeprotsessi ning tugevdada kokkupuutepunkte, mis seovad omavahel järeldusi, otsuste tegemist, läbipaistvust ja vastutust tulemuste eest.

VI. TEADUSUURINGUD JA TEADMUSHALDUS

57. Liikmesriigid peaksid süvendama tehnika- ja kutsehariduse ja -õppe teadmusbaasi, investeerides selleks pidevalt interdistsiplinaarsetesse teadusuuringutesse, et töötada tehnika- ja kutsehariduse ja -õppe laiahaardelises valdkonnas välja uusi meetodikaid ja käsitusi ning suunata teadlikumalt tehnika- ja kutsehariduse ja -õppe tegevuspõhimõtteid ja otsuste tegemist.

58. Sidusrühmad peaksid asjakohaselt olema kaasatud teadusuuringute tellimisse, kasutamisse ja hindamisse ning teadmushalduse strateegiate ja süsteemide väljatöötamisse. Vastavalt kohalikele oludele tuleks ära kasutada ja arendada kolmanda taseme haridusasutuste, tehnika- ja kutsehariduse ja -õppe andjate, ühiskondlike partnerite ja teiste asjakohaste sidusrühmade suutlikkust teadusuuringuid teha. Teadusuuringute tulemused tuleks väljaannete vahendusel ja elektroonilisel teel laialdaselt teatavaks teha.

VII. RAHVUSVAHELINE KOOSTÖÖ

59. Liikmesriigid peaksid kaaluma teadmiste, kogemuste ja paljutöötavate toimimisviiside jagamist, tugevdama rahvusvaheliste andmete kogumist tehnika- ja kutsehariduse ja -õppe kohta ning kasutama ära rahvusvahelisi ja piirkondlikke võrgustikke, konverentse ja muid foorumeid. UNEVOCi võrgustik on strateegiline vahend, mida liikmesriigid saavad kasutada, et üksteiselt õppida ning tehnika- ja kutsehariduse ja -õppe valdkonnas rahvusvahelist koostööd edendada.

60. Liikmesriigid peaksid edendama koostööd ÜRO süsteemi üksuste, piirkondlike asutuste, sh piirkondlike majandusühenduste, avaliku ja erasektori asjakohaste sidusrühmade, kodanikuühiskonna organisatsioonide ja teadusuuringute võrgustike toel, et tugevdada vastastikuseid toetus- ja koostöösidemeid ning suurendada tegevussuutlikkust.